

Vóórleven

Sietske Waslander

Didactiefonline, december 2016

De Amerikaanse presidentsverkiezingen zijn net achter de rug (2016). De Nederlandse Tweede Kamerverkiezingen staan voor de deur. Geen beter moment om stil te staan bij onze democratische rechtsstaat en wat dat voor het onderwijs betekent. Mensen verschillen in allerlei opzichten van elkaar - religie, waarden, geaardheid, levensstijl - en we vinden die verschillen ook belangrijk. Het bijzondere van een democratische rechtsstaat is dat het ruimte biedt aan diversiteit en verscheidenheid, en tegelijkertijd zorgt voor samenhang. De democratie geeft ruimte voor verschil, de rechtsstaat zorgt voor een zekere eenheid.

Een democratische rechtsstaat berust op waarden - vrijheid, gelijkheid en solidariteit - die ook het fundament zijn onder onze maatschappelijke instituties. Als we die waarden niet meer delen, ontstaat zomaar een gevaarlijke misvatting dat de samenleving ook wel zonder die instituties kan. Een democratische rechtsstaat heeft ook een aantal spelregels. Als er conflicten zijn, blijven we praten en als we er niet uitkomen is er een onafhankelijke rechter, aan wiens uitspraak iedereen gehouden is. Als we die spelregels niet meer delen, is meer geweld het onvermijdelijke vervolg.

De waarden en spelregels van een democratische rechtsstaat komen ons misschien heel vanzelfsprekend voor, maar dat zijn ze niet. In deze tijd van eigen verantwoordelijkheid en moderne communicatie helpt het ook niet dat een democratische rechtsstaat niet voor zijn eigen belangen opkomt, niet twittert, en geen foto's van zichzelf op *Facebook* of *Instagram* zet. Wij moeten er voor opkomen en hem gezamenlijk, als collectief onderhouden.

Het is natuurlijk niet alleen aan het onderwijs om een democratische rechtsstaat te onderhouden. Maar de school is wel een belangrijke plaats om te leren een democratisch burger te worden. Deels vanwege de kennis. Je moet iets weten van onze gezamenlijke en gewelddadige geschiedenis. Je moet weten wat een democratische rechtstaat eigenlijk is en wat de spelregels zijn. Nederlandse leerlingen scoren relatief slecht op deze kennisaspecten. Dat is al jaren zo en dat is ook al jaren een punt van zorg.

Minstens zo belangrijk is dat de school ook een plaats is om democratische ervaringen op te doen. Spelregels blijken er wel of niet te gelden, conflicten worden op een bepaalde manier beslecht. Zonder dat er ook maar één les burgerschap op het rooster staat, zonder er ook maar één woord over te zeggen, leven mensen binnen de school vóór hoe je met elkaar omgaat. Leren omgaan met elkaar is net zo belangrijk als leren omgaan met letters en getallen.